

Julij Glovački, naravoslovec, roj. 1846 v Idriji, umrl 1. 1915 v Gradcu. Služboval v Gorici, Gradcu, Ptuj, Leobnu, l. 1895 je postal vodja samostojnih slov. nem. oddelkov gimnazije v Celju, od l. 1899 do l. 1911 ravnatelj gimnazije v Mariboru. Bil je predvsem botanik in kot tak prepotoval vse slovensko ozemlje, Dalmacijo, Bosno, Črno goro. Ugotovil je mnogo novih vrst gliv, lišajev in mahov, ki so po njem dobili svoje ime.

Benedikt Poniž, šolnik, roj. l. 1851 v Ajdovščini, umrl l. 1934 v Ljubljani, učil na učiteljskem v Kopru, šolski nadzornik. Prepotoval je peš skoraj vso Evropo, bil v Palestini in v Egiptu.

Franc Praprotnik, šolnik in sadjar, roj. l. 1849 v St. Andražu pod Goro Oljko, umrl l. 1933 v Mozirju, od l. 1893 do l. 1915 načelnik v Mozirju. Ima velike zasluge za savinjsko sadjarstvo.

Dr. Rudolf Andrejka, pravnik in pisatelj, roj. l. 1880 v Ljubljani. Od l. 1903 je deloval pri SPD, bil tajnik selške podružnice in vodja gradnje Krekove kočice na Ratitovcu. Opisal je Jezersko, Kropo, Kamno gorico, presnoval Zvezo za tujski promet ter sodeloval pri gradnji planinskega zavetišča v Planici.

Franjo Lipold, roj. l. 1885 v Celju, pravnik in politik, l. 1931 mestni načelnik mariborski.

Ivan Lipold, roj. l. 1842 v Mozirju, prof. na mariborskem bogoslovju, deželni poslanec.

Janez Lipold, roj. l. 1811 v Mozirju, 20 let župan v Mozirju, v vsej Savinjski dolini znan in vpliven narodnjak, poslanec v drž. zboru.

Jožef Lipold, roj. l. 1786, ljudski pevec in pesnik, župnik na Rečici. Učil ga je Golčnik, ki mu je bil stric, župnik v Grižah.

Marko Vincenc Lipold, rudar geolog, roj. l. 1816 v Mozirju, sin uglednega kmeta in splavarja. Objavljal je 150 strokovnih del večji del o geološkem raziskovanju tal. L. 1867 je postal direktor idrijskega rudnika.

Dr. Nikolaj Omerza, literarni zgodovinar, roj. leta 1878 v Kranju, umrl l. 1932, služboval v Gorici, Idriji, Ljubljani, od 1920—1928 v Celju, nato v Ljubljani. L. 1925 je izdal Stihoslovje.

Fran Jerovšek, šolnik, roj. 1854 v Tepanjskem vrhu pri Konjicah, maturiral v Celju, prof. v Mariboru do l. 1918, pisal učne knjige, prevajal v slovensčino filozofa Lockeja. Mnogo je potoval. Za PV je leta 1913 opisal žiljenje Janeza Koprivnika.

Dr. Leopold Poljanec, prirodopisec in šolnik, roj. 1872 v Brežicah, umrl l. 1944 v Mariboru, profesor v Kranju in Mariboru, dež. šol. nadzornik, pisec učnih knjig, honorar. predavatelj na ljubljanski univerzi itd.

Janko Lešničar, žurnalista in zadrugar (1884—1931), urednik celjske Domovine, štajerski urednik slovenskega naroda, ravnatelj oblastne zadruge v Cuperji. Zelo se je zanimal tudi za planinstvo.

Dr. Valentin Korun, roj. l. 1865 v Slivljah pri Braslovcah, slavist in klasični filolog, profesor v Kranju, nato ravnatelj III. drž. gimnazije v Ljubljani. Publiciral je pedagoške članke pa tudi leposlovje.

Dr. Vekoslav Rukovec, odvetnik in politik, roj. 1876 v Kovačičih pri Ormožu, v Celju je živel kot odvetniški kandidat in samostojen odvetnik. Z V. Spindlerjem je bil organizator narodne stranke za Stajersko, sodeloval pri ustanovitvi Nar. sveta v Ljubljani l. 1918, l. 1920—21 minister za socialno politiko, oz. trgovino in industrijo.

Dr. Radoslav (Jakob) Kušej, pravnik, roj. 1875 v Libušah pri Piберку, redni profesor na juridični fakulteti v Ljubljani. L. 1906 je bil v Celju, nato sodnik v Gradcu, l. 1918 in 1919 na Koroškem, nato spet nekaj časa v Celju.

Ante Beg, roj. l. 1870 v St. Florijanu pri Rogoški Slatini, učitelj, časnikar in publicist, znan posebno po svoji poljudno znanstveni knjigi »Naše gobe« (1923).

Ivan Prekoršek, politik, roj. l. 1883 v Prekorjah pri Vojniku, dolgoletni upravnik celjske javne bolnice, predstavnik narodno-radikalne generacije, tih glavni urednik Celje »Naše dobe«, 21 let predsednik delavnega Dramatičnega društva v Celju.

Zapisek o Gorogranskem

Namen obeh zapiskov o vpisnih knjigah je predvsem ta, da opozorimo na razmeroma lepo tradicijo, ki jo ima planinstvo obenem s turizmom v GSD in na Gorogranskem. Poleg tega pa se v obeh knjigah najde marsikaka značilna duhovna sestavina našega planinstva in njegova vloga pri delu za napredek te naše krajine.

Tine Orel

Gorogranskemu se v knjigah pravi Gornjegrajsko. Knjiga, o kateri mislim govoriti, je gorogranska iz dveh razlogov. V njej je vpisanih največ Gorograncev, Menina sama pa je bila in je še danes predvsem gorogranska gora, čeprav je prav tako ali še lažje dostopna s kranjske, to je s tuhinjsko-kamniške strani. Saj drži danes iz Tuhinjske doline na Bibo avtomobilska gozdna cesta, od Bibe do osrednje Menine pa je slabo uro hoda. Pa tudi čez ceste ne bi bilo, je iz Spitaliča ali iz Tuhinja čez Osredek pohlevnejša pot kakor ona iz Gornjega grada ali s Črnelca. Kdor je tod hodil, bo rad pritrdil, da je še navzdol težko, taka je strmina skozi globoke smrekove hoste, ki se črne razprostirajo po severni strani Menine vse od Nove Štiffe do Šmartnega ob Dreti in na obeh krajih še čez.

Kljub temu se je Franc Kocbek, ustanovitelj savinjske podružnice, odločil, da tu postavi eno od prvih slovenskih planinskih koč, skromno zavetišče, ki bi poslovalo brez oskrbnika, račune pa bi obiskovalci Menine poravnali na koči in sicer v puščico na poštenje ali pa pri predsedniku in blagajniku podružnice Kocbeka v Gornjem gradu. L. 1898 je Gornjegrajska koča že obratovala. Do 20. junija samo tega leta je bil Kocbek šestkrat na Menini samo zaradi te postojanke.

Gornjegrajska koča ni bila nikoli popularna. Spominjam se, da smo med obema pojoma le redko zašli v prostrani meninski svet. Ne dvomno je bil glavni vzrok v slabih prometnih zvezah. Bistriški konec, Krvavec ali Velika planina so bile sleherniku bolj pri roki. Ko so se po drugi svetovni vojni Gorogrance s predsednikom Tratnikom na čelu spet odločili, da postavijo svojo postojanko na Menini, se ji je godilo enako kakor Kocbekovi Gornjegrajski koči. Kljub izredno mikavni legi, kljub razgledom in širnemu meninskemu svetu, kljub širnemu smuškim terenom je ta veliki planinski dom v kratkem zašel v stisko in zašel v družbo

Tratnikova skica knjigi

Foto J. Pelikan

še nekaterih drugih naših nerentabilnih koč. Ze res, oskrbniški problem! Ampak tudi vprašanje obiska. Če ni obiska, tudi najboljši oskrbnik lahko omaga.

In prometne razmere v tem prelepem delu slovenske zemlje so bile sredi petdesetih let tega stoletja enake onim izza fin de siècle in sledečim.

Toda naj govori knjiga sama.

Vezana je v polplatno, ne ravno s posebnim okusom. Na zadnji platnici ima nalepko z velikim diagonalnim napisom: »Slovensko planinsko društvo v Ljubljani 1893«. Na nalepki je žig Gornjegrajske koč. Sledijo trije prazni listi, nato pa skica dveh viharikov s silhueto hoste v ozadju. Pod skico se je podpisal akad. slikar Fran Tratnik z datumom 5. 9. 1902. Tega dne se je domačin iz Potoka pri Kokrju* slikar Tratnik, na Menini vpisal na 93. strani kot 97. obiskovalec v l. 1902 med 126 obiskovalci. Nato sledi dvojezične strani te knjige z rubrikami, potrebnimi za tak tip koč, kot je

bila Gornjegrajska. Tekoče številke ni. Prva rubrika je datum, druga terja »ime« in »stanovišče« turistovo, v tretji je obiskovalec zapisal, ali je član kake planinske organizacije, četrta pa vsebuje, kaj je plačal in sicer: za porabo žimnatega ležišča ponoči ter porabo koč podnevi, za porabo prenočišča v podstrešju, za porabo koč podnevi brez prenočevanja, za kurjavo, za poškodovane ali ubite predmete. Peta rubrika vsebuje potrdilo prejemnikovo, slede še »opazke« na robu.

Prvi vpis je 20. 6. 1890, zadnji 20. 6. 1909. Knjiga je torej priča obiska Gornjegrajske koč skozi 12 let.

Število obiskovalcev v posameznih letih je bilo takole:

L. 1898 — 208, l. 1899 — 190, l. 1900 — 190, l. 1901 — 188, l. 1902 — 126, l. 1903 — 152, l. 1904 — 76, l. 1905 — 128, l. 1906 — 133, l. 1907 — 186, l. 1908 — 170.

L. 1909 so se začeli vpisovati s 1. majem, 20. junija pa je vpis zaključil z 9 obiskovalci. Ne gre zdaj, da bi naštevali vse Gorogrance, ki so bili in niso bili v naštetih letih na svoji koči. Knjiga je v primeri z ono iz Herletove gostilne pravo nasprotje. Velikanska večina vpisov je slovenskih in to večji del mladih in starih ljudi iz Gornjegrada in iz Zadrecke doline. Vpisov domačih ljudi iz Savinjske doline, Motnika, Špitaliča in Tuhinjske doline je v primeri z gorogranskimi komaj desetina.

Največkrat je seveda vpisan Kocbek sam, čestokrat s svojo družino in prav tolikokrat s tajnikom Šijancem, ki ju je vezala ista skrb za borno planinsko postojanko. Vsega skupaj se je v 12 letih vpisal Kocbek 64-krat, seveda največkrat med vsemi. Če denemo k tem pohodom samo one, ki so vpisani v Herletovi knjigi v Solčavi, vidimo, koliko je moral biti ta mož na nogah. Pri prvem vpisu 20. 6. 1898 je pripisal: Ob priliki ustanovitve markacijskega odseka Savinjske podružnice SPD. Zaznamoval se je pot: Gornji grad, Sv. Florjan — Prag — Grajščinski stan — Gornjegrajska koča—Ščavnica. Kocbek je seveda sam markiral, delo pa je zaradi skromnosti izrazil medialno. V začetku sezone je bil prvi na koči, jo pregledal in pregled vpisal, na zaključku spet ugotovil stanje na koči, kasiral, kar je bilo v puščici in zabeležil prejem. 6. jul. 1899 ga je obiskal Roblek iz Radovljice in mu v knjigo zapisal: Na mnoga leta! Iz obilice kresov je Roblek sklepal, da je gorogranska okolica zavedna, savinjsko podružnico pa imenuje vzorno. 5. jul. 1903 se je Kocbeku zdelo potrebno, da vpiše naslednjo opazko: Vsak, kdor v koč vstopi, ima plačati 20 v vstopnine, vse drugo pa po pristojbinskem tarifu, izjemoma uradniki grajščine (tj. gozdnega gospodarstva ljubljanske škofije, op. pis.). Otroci smejo v koči bivati samo v spremstvu odraslih. Proti onim, ki se ne bodo ravnali po domačem redu, se bode sodnijskim potem postopalo... Pod »načelnostvo savinjske podružnice SPD« se je poleg Kocbeka podpisal tudi Šijanec. Podobno sta predsednik in tajnik vpisala na str. 113 in posebej opozorila, naj turisti pomijejo in

* Fr. Roš, Med dvema dolinama, PV 1958, str. 224.

obrišejo posodo ter skrbe za red in snago. Jeseni l. 1903 je vpisal Kocbek, da je markiral pot iz »Ggda« na Borovnico do Praga — preko koč — Ščavnice v Bočno. Nekaj tednov za tem je ponovno vpisal markiranje poti v Tuhinj. Sicer pa je bil Kocbek pri vpisih redkih besedi. Vendar se iz nekaterih vpisov vidi, da je bil na svoja pogosta pota na Menino ponosen. Za njegovo požrtvovalnost so se mu nekateri, seveda zelo redki, obzirno pri vpisu zahvalili, večjo gesto pa so naredili Vranšani in Polzclani, 5. avg. 1908, ki so čez vso stran napisali: »Živel naš Kocbek!«, nalpili dve strani znamke »Narod sebi«, ter poslali podružnici 38 k 84 vinarjev po poštni nakaznici v Gornji grad.

Med opombami, ki se nanašajo na gospodarstvo koč, je omembe vredna opomba dr. Pavla Pestotnika 21. 7. 1907: »Tuhinjska družba prav zadovoljna; koč, postelje itd. v prav dobrem redu. Izrekla se je splošna želja, da se indirekten davek, iztirjan na planinskih tleh, uporablja vedno za namene in dosego končnega cilja planinskega društva.« Kocbek je na to odgovoril s potrdilom tega, kar je na koči prejel. Dr. Pavel Pestotnik se je na koči vpisal tudi že kot stud. phil. l. 1904 in kot abiturient l. 1900. Bil je član akad. planinskega društva v Pragi, na Menino je hodil seveda s tuhinjske strani, iz Kostanja pri Sp. Tuhinju.

Knjiga nima značilnih kulturno političnih opazk, kakor jih ima Herletova knjiga v Solčavi. Na Menini je vladalo v tem pogledu zatišje. Nemških obiskov je bilo malo, nemški ljudje, ki so se vpisali, so bili pohlevnejši ali pa se niso počutili tu kot planinski gospodarji. Nekaj značilnih odsevov časa pa je vendarle tudi na teh straneh. Srečko Magolič je bil nekajkrat gost Gornjegrajske koč, pri njeni otvoritvi pa je zapisal na str. 8 naslednji štirivrstični duet:

In zopet tukaj vrh planin
narave divim se krasoti.
O srečen si planinski sin,
ki vedno bivaš v tej samoti.

Neznan ti ves je hrup sveta,
še Wolf ti je deveta briga,
ne veš kaj Schöneerer čevka,
kaj »Deutsche Wacht« tam v Celji riga.*

Čestokrat je vpisan Johan Krišche iz Gornjega grada. Na 10. strani ga je nekdo popravil v Janez Križe. Anton Vidic iz Kamnika, ki je sicer napisal, da je šel na Menino kot k. u. k. Inf. Cadettenschüler, je v opombi apostrofiral slovanski svet: Zdravstvuj slovanski svet! Abiturient Pavel Pestotnik je l. 1900 zapisal:

Danes prvič tukaj. Živijo planinska ideja,
nazdar krasoti naše slovenske domovine in
prebujcnega slovenskega planinstva.

Vekoslav Gabrovšek, ki si je pripisal »poeta natus«, je isto leto pripomnil:

* »Deutsche Wacht« je v članku »Dr. Frischauf, der Förderer der sloven. Touristike napadla Sl. pl. društvo in cikala na savinjsko podružnico. Kocbek je poslal uredništvu popravek, v Südd. Post pa poslanico, v kateri je napade na dr. Frischaufa zavračal.

Če duh bo čil in krepka desna
Zatrli bomo tujca v prah.

Tudi češkemu profesorju dr. J. Kasparju se je zdelo potrebno, da vpiše: Nazdar, Živili Slovinci!

L. 1904 je bila v koči večja družba iz Zagorja, vodil jo je Vojteh Jerin. Med njimi je bil tudi Janko Badiura. Vpisali so trumo verzov o lepota planin in končali takole:

Pridi roj sinov slovenskih
Reši spon verig se zemskih
Tukaj v raju se ozdravi
v škatlo vse nadloge spravi,
Nemcem »per express« in Lahom
Z gromkim pošlji jih Hahahom!
Naj zvedo, da kranjski falot
ne boji se nemških krot.

Naj navedem nekatere vidnejše Slovence, ki so se v to knjigo vpisali. Pri otvoritvi je bil navzoč prof. Fran Šuklje, c. kr. dvorni svetnik v družbi s prof. Laharnarjem iz Ljubljane. S Šukljatom sta bila sinova Fran in Vladimir. Zaradi otvoritve je prišel na Menino tudi prof. Fran Orožen, načelnik SPD, in Emil Orožen, notar iz Trebnjega. V isti družbi je bil prof. Ivan Macher. Iz Kamnika je na otvoritev prispel abiturient Radivoj Peterlin-Petruška. Dr. Ljudevit Brence se je l. 1898 vpisal kot cand. iur., dr. V. Korun je z družino vpisan dvakrat, l. 1898 in l. 1904. 4. nov 1898 je obiskal kočo stari pipar Josip Korenčan. Prišel je pod večer v Gornji grad, ponoči »šel na sprhod na Gornjegrajsko koč, kjer se je jako dobro zabaval«.

Julija 1899 sta se vpisala Boris Zarnik in Rudolf Badiura. S sošolcem Petrom Jankovičem sta prišla čez Kamniško sedlo prek Planjave in Škarj na Korošico. Kocbekova koč je bila zaprta in so jo morali s silo odpreti. S Korošice so sestopili v Luče, odtod pa peš v Gornji grad in ponoči na Gornjegrajsko koč. Takoj za Zarnikom in Badiuro so isti dan vpisani Čehi, med njimi dr. Stan. Prachenský. Kot maturant se je Rudolf Badiura vpisal še avg. 1903 z naslednjo turo: Od 2. do 8. avg.: Zagorje — Ljubljana — Bled — Bohinj — Savica — Triglav. Vrata — Luknja — Bovec — Predil — Rabeljsko jezero — Trbič — Mangrtska jezera — Kranjska gora — Vršič — Ljubljana (L 4. VIII.) — Kamnik — Okrešelj. Logarjeva dolina — Gornji grad — Menina. Tu se po 15-dnevni turi poslavljam od naših planin, Bog ne daj za vedno! Z Badiuro je isto turo opravil France Novak iz Sturije na Vipavskem.

Kakor v Herletovi knjigi sta tudi tu vpisana podobar iz Mozirja Matija Ccsar in organist pevovodja »Lirc« France Stele, odbornik planinske podružnice l. 1900 in 1901. V istem času se je tu prvič vpisal Miha Verovšek, odbornik SPD iz Ljubljane.

Avgusta l. 1901 sta se vpisala dva slovenska planinska pionirja učitelj Miško Kos iz Homca in nadpipar Hauptman, tajnik SPD, leto nato

pa takratni odbornik SPD dr. Fran Tomišek, odvetnik iz Ljubljane, z otrokoma. Julija 1901 je bil tu pravnik Rasto Pustoslemšek. Ta je kasneje še trikrat vpisan. Avgusta 1901 se je vpisala družina dr. Jura Hrašovca. Prišli so iz Bočene, malo zgrešili, končno pa le našli kočo. Nekaj dni nato najdemo vpis dr. Frana Ellerja in ponovno nadpirarja Hauptmana. 20. avgusta 1903 so kočo obiskali trije profesorji iz Ljubljane Francišek Levec, prof. Ivan Macher in prof. Josip Verbič. K prof. Levcu spada še vpis Milana in Tea Pajka. Prišli so iz Gornjega grada in so se tam oglašili pri Kocbeku. Vsi so bili člani SPD.

Celjski gledališčnik Rafko Salmič je obiskal Menino julija 1905 z Mirkom Megličem. Pripisal je sentimentalno pesem in obračun zapitka. Salmič je bil kasneje aktiven odbornik savinjske podružnice. L. 1906 najdemo na odmaknjeni Menini svetovnega popolnika mate-

matika dr. Ivana Kniflica, l. 1907 pa prof. Evgena Jarca iz Kranja.

Knjiga ima res slovenski značaj. Od 1756 vpisanih jih je komaj 80 takih, ki so z vpisom v gotici hoteli poudariti svoj nemški izvor. Med temi je nekaj domačinov, uradnih nositeljev germanizacije, pripadnikov žandarmerijskih postaj in gozdarske službe. Članov D. Ū. A. V. je vpisanih komaj 10. Značilno je, da se je vpisalo precej otrok. Vzpon na Menino ni nevaren, zato so starši jemali otroke s seboj. Med otroki najdemo tudi današnjega predsednika PD Gornji grad Tratnika.

Da pa je knjiga zares gorogranska, naj navdem še število vpisanih Gorograncev. Med 1756 vpisi je kar 1435 planincev iz Gornjega grada, iz Zadrečke in Gornje Savinjske doline (Radmirje, Ljubno, Luče, Mozirje) od tega 1279 samo iz Gornjega grada.

List iz meninske knjige

Foto J. Pelikan

Datum	Name und Wohnort des Touristen	Über planmäßige Anträge Mitglied eines Alpenvereins	in der Kategorie (für die Touristen)			placiert gemacht		Fotografie genommen
			Einmalig	Wiederholt	Keine pro-visorische Anträge	am 1. August 1905	am 1. August 1905	
29/7/1905	H. Lucc Guthausen				1K			
"	Jana. Lucc Guthausen	1888			1K			
"	Joh. Verboj Guthausen	1898			1K			
"	Milan Pajk Ljubno	1898			1K			
"	Tea Pajk Ljubno				1K			
29/7/1905	Milica Rudolf Gornji grad							
29/7/1905	Dr. J. Macher Ljubljana	1898						
29/7/1905	Milana Pajk Ljubno				2K (auch - national -)			

Anzahl 24/2 05
J. Kniflica

Da bi se komu preveč ne stožilo po dobrih starih časih, zapišimo še Kocbekovo opombo l. 1907 na str. 155: »O priliki prvega letošnjega nadzorovanja našel ključavnico pokvarjeno in puščico ukradeno. V puščici je bilo po knjigi 18.— K. Sramota, da se niti planinske koče v miru ne puste. Pn. obiskovalci koče so prošeni, naj pošljejo pristojbino, dokler ni puščice v koči, naravnost Savinski podružnici SPD v Gornji grad.

Ta in druge opombe kažejo, da je imela podružnica s takim načinom oskrbovanja težave tudi zaradi nepoštenih posameznikov.

Knjiga pa je kljub izredno lokalnemu obeležju zanimiv dokument o začetkih slovenske planinske organizacije, posebej pa poučna za sedanje planinsko delovanje v tem delu Slovenije. Čeprav nam po eni strani kaže, da je težko s planinstvom oživetiti goro, ki stoji stran od običajnih prometnih potov, nam po drugi strani dopoveduje, da je planinska postojanka v bližini večjega kraja, ki ima pogoje za razvoj turizma, vendarle pomembna za krajevni rekreacijski program in seveda za razvoj planinstva in turizma.

Skoda bi bilo, če bi planinstvo na Menini zamrlo. Zadnje čase kaže, da je planinski dom na Menini zašel v velike težave. Gorogranski planinci so že dvakrat predlagali, da se priključijo PD Celje, češ da sami ne zmorejo bremen, ki jim jih nalaga oskrbovanje doma. Ta pot seveda ni najboljša. Prej si je treba prizadevati, da Gornji grad turistično oživi, da izrabi vse, kar mu narava v tako obilni meri nudi, s tem pa tudi oživi Menino.

L. 1952 sem o gornjegrajskih pogojih za prebujo in razvoj planinstva in turizma pisal v lokalnem tedniku. Naj nekatere stvari tu ponovim:

»Gornjegrajska pokrajina ima neko posebnost, ki je do nedavna slonela na mogočnih zgodovinskih spomenikih, na veličastni stolnici, ki je največja cerkev na ozemlju lavantinske škofije, s Schmidtovimi freskami, s starimi nagrobniki, z graščino, in s starodavnimi cerkvami pri Sv. Lenartu in Sv. Florjanu. Ta zgodovinski nadih se vtaplja v zelenem gozdnatem valovju Menine, Kranjske rebri, Črnilca, Kašnega vrha, Lepenatke in Rogatca, v bogastvu, kakor ga zlepa ni v taki množini drugod. Samo ljubljanski škofje so tod do ljudske revolucije eksploatirali gozdno posestvo, ki je merilo 6514 ha gozda. Pred vojno je bil Gornji grad, ki mu je pomembna zgodovina s cerkvenimi fevdalci nemškega in italijanskega porekla dajala tudi v novejših časih precejšen pomen, živahno tujskoprometno središče, sedež okrajnega glavarstva, sodišča, dekanije in notariata. Po vojni je na političnem in gospodarskem pomenu precej izgubil, pri tem pa se je odročnost Zadrebke doline v prometnem utripu Slovenije takoj pokazala. Do zadnjega časa se ni z delom uveljavilo niti planinsko društvo, čeprav je Gornji grad dolgoletno delovno torišče marljivega predsednika Savinjske podružnice SPD Fr. Kocbeka.

Prirodnih pogojev za turizem ima Gornji grad na pretek. Samo izleti v območje Menine, na kateri so šele l. 1952 začeli obnavljati nekdanjo planinsko kočo, predstavljajo za letoviščarja, turista in planinca mikavno in obširno področje s prelepimi razgledi na Savinjske Alpe, na Tuhinjsko, Savinjsko in Zadrebko dolino. Markiranih poti sicer ni v izobilju, vendar držita samo iz Gornjega grada dve, ena mimo Strmčnika, druga mimo Sv. Florjana prek Vetrnika na Vivodnik. Od tu drže lepa pota na Ščavnico in Javoršček, sredogorsko hrbtišče, ki je dolgo prek 20 km, pravi eldorado poleti in še posebej pozimi. Priznati je treba, da nobeno od planinskih društev, ki delajo na savinjskem področju, ni storilo po vojni doslej ničesar odločilnega za planinsko obnovo Menine, čeprav predstavlja zajeten kos naše dežele, ne dosti nižji od Golt in Vel. planine, pripraven za letno in zimsko sezono za Ljubljano, Domžale, Kamnik in Savinjsko dolino s Celjem. Nikomur se po vojni ni zdelo vredno, da o Menini kaj napiše.

Pač pa je druga stran gornjegrajskega kota od Črnilca do Krniškega in Arničevega vrha doživela po vojni samoten obisk ljubitelja prirode, komponista in klavirskega virtuozna prof. Marjana Lipovška, ki se je čutil dolžan, da je na te »odročne« vrhove opomnil slovenskega planinca in smučarja, Markacije so tod večji del neobnovljene, posebno transverzalne. Markirana pot drži iz Gornjega grada prek Knebovska k Sv. Lenartu in obema Špehoma, nato pa se prek Rogatca spusti v dolino Lučnice. Markirana pot drži iz Gornjega grada prek Arničevega vrha v Luče, iz Črnilca mimo Stajerskega Raka v svet Male in Velike planine.

Pred vojno so v Gornjem gradu za popotnike skrbele gostilne Stara pošta, Trobej, Veršnik in Mikuž, po vojni pa je imel Gornji grad dve zakupni gostišči Trobej in Zmave ter krajevno gostilno. Vsa tri gostišča razpolagajo s 24 posteljami, privatnih postelj je na razpolago približno prav toliko. To pomeni, da je zmožljivost v primeri s predvojnimi stanjem padla na četrtino ali celo petino predvojne kapacitete. Gornji grad obencem z večjimi kraji Novo Štifo, Bočno, Smartnim, pa tudi Kokrjem je praktično popolnoma opustil misel na turizem. Kadar koli me pot zanese tod, se spominjam tistih časov, ko sem kot petošolec prvič peš »prekoračil« Črnilec, prenočil v Gornjem gradu in se naslednji dan spustil prek Slapi v Tuhinjsko dolino. Ostal mi je v spominu živahni utrip tujskoprometnega življenja v Gornjem gradu in vselej se vprašam, zakaj ga danes ni.

Danes pa je že precej drugače.

Cesta čez Lipo žal ni stekla, pač pa stoji obnovljena mnogo večja Gornjegrajska koča na Menini, pa tudi turizem je v Gornjem gradu precej narasel, spremenile so se na boljše nastanitvene in gostinske razmere. Upajmo, da to že nekaj pomeni tudi za planinstvo in da bo še več pomenilo. In seveda obratno.

Dr. Matja Murko, slavist, primerjalni slovstveni zgodovinar in etnograf.

Dr. Pavel Pestotnik, organizator sokolstva in politik, roj. 1879 v Kostanju pri Smartnem v Tuhinjski dolini.

Srečko Magolič, roj. l. 1880 v Ljubljani, tehnični vodja v Narodni tiskarni v Ljubljani, l. 1890 upravitelj tiskarne D. Hribarja v Celju. Urejeval je humoristične liste Skrata, Rogača in Ježa. Njegovi psevdonimi: Žane z Iblane, Boltatu Pepe, Ertaučku Gusti, Kurenčkova Neška. Je najplodovitejši slovenski slikar samouk starejše dobe.

Radivoj Peterlin-Petruška (Franc), pesnik in potopisec, roj. l. 1879, član Kettejeve »Zadruga« v Novem mestu. Zbežal je l. 1902 iz avstrijske vojske v Rusijo in tam ostal 14 let kot domači učitelj, l. 1919 pa je bil knjigovodja v Narodni banki v Caricinu (kasneje Stalingrad, danes Volgograd). V PV je objavil več svojih potopisov, med drugim: »V gorah Kavkaza« (l. 1905).

Dr. Fran Eller, pravnik, roj. l. 1873 v Dev. Mariji na Zili, redni profesor na ljubljanski univerzi. Kot študent na Dunaju se je udeleževal prizadevanja slovenske moderne kot pesnik in prozalist.

Ivan Macher, prirodopisec, roj. l. 1875 v Skofji Loki, umrl l. 1919 v Ljubljani, pisatelj učnih knjig, navdušen planinec, od l. 1896 nekaj let blagajnik SPD, nato ves čas njegov podpredsednik.

Hugo Roblek, roj. 1871, lekarnar, narodni borec in planinec, l. 1919 je s slovenskimi borci branil Področje. Umrl je l. 1920 v Trstu, ko je skočil iz gorečega po fašistih zažganega Narodnega doma. Z Aljažem je polagal temelje slovenskemu planinstvu na Gorenjskem, ustanovitelj in predsednik radovljiške podružnice, markiral je ves Bohinjski kot, njegove zveze s Tolminom, okolico Bleda in Radovljice. Po njem se imenuje Roblekov dom na Begunjsčici, zgrajen l. 1932 s sredstvi iz njegove zapuščine, ki jo je volil radovljiški podružnici SPD.

ANTON MLAČNIK*

Pogled z Raduhe

*Tam, kjer Raduha prekrasna,
vsa ponosna veličastna
pod oblake mi kipi,
kjer se v soncu sneg blišči,
Tam, kjer teče mi Savinja
in me na mlade dni spominja,
tam leži mi rojstna vas,
mojih dni mladostnih kras.*

*Raduha mi veličastna
kako si ti planina krasna!
Saj iz tvojih se pečin
odpre pogled na sto planin.
Sirom te slovenske zemlje
in še dateč preko meje,
kjer prebiva naša kri,
kjer rod slovenski še živi.*

*Vesel oziram se v planjave,
ki kipe mi gor v višave,
kjer priča mi očak Triglav,
da naš rod je čvrst in zdrav.
Vsak se tega naj zaveda
in vedro naj v bodočnost gleda.
Ponosno kot Triglav stoji,
slovenski narod naj živi.*

* Gl. beležbo PV str. 651.

Ob arhivu savinjske planinske podružnice

Zapiske ob ostankih arhiva savinjske podružnice sem zbral zato, da bi ob izročilih prejšnjih let pregledal delo PD Celje v povojnih 18 letih. Stvari nisem mogel izčrpati, kakor sem si zamislil, vsaj ne doslej.

Pri tem naj pripomnim, da je prof. Janko Orožen že pred vojno napisal zgodovino savinjske podružnice SPD — ob 40-letnici. Rokopis je branil dr. Milko Hrašovec, pred desetimi leti pa ga je izročil meni. Za 60-letnico je prof. Orožen obdelal obdobje 1933—1953, letos pa nadaljeval še delo za obdobje 1953—1963. Ker je zelo obširno, PV spisa ne more priobčiti.

Tine Orel

Prav je, da nekaj zapišemo ob razmeroma visokem jubileju savinjskega planinstva. Ne zaradi nečimrnosti ali zato, da bi se tajali od samozadovoljstva ali se grenili ob neuspeh, niti ne v skromno opombo tistih, ki so našo planinsko organizacijo spravili na noge. Predvsem zaradi živih, njim v izpodbudo, saj naloge, ki jih je planinska organizacija na tem predelu slovenskega narodnega ozemlja prevzela oziroma morala prevzeti, še niso izpolnjene in nič ne kaže, da bodo v kratkem. Prav zato je treba pogledati nazaj: kljub vsem težavam se je vendarle nekaj storilo tudi za napredek celotne savinjske pokrajine. Če bi ne bilo zavednih, trmasto prepričanih ljudi, da pokrajina to zasluži, bi bila zamuda pri napredku še večja, še bolj občutna.

Le nekaj mesecev po ustanovitvi osrednjega SPD v Ljubljani, ki danes nosi ponosni naslov PD Ljubljana-matica, je bila ustanovljena »Savinjska podružnica SPD s sedežem v Mozirju«. 20. avgusta 1893 je bilo »osnovno zborovanje«, zapisnik o njem nam je še ohranjen. Ustanovitelj je bil Franc Kocbek, gornjegrajski učitelj. Delo se je pravzaprav moralo pričeti nekako istočasno kot v Ljubljani, saj je Kocbek na osnovnem zborovanju že lahko poročal o novi poti na Okreščji, o spominskih knjigah in o novih potih, ki jih je zaznamoval. Komaj 40 udov je štela podružnica ob ustanovitvi, med njimi je bil tudi pesnik Anton Askerc, ki se je zavzemal ob ustanovitvi zlasti za slovensko smer nove podružnice. Kocbeku je z nasveti pomagal tudi dr. Johannes Frischauf, sicer Nemeec, a po svojih nazorih odkrito in pošteno naklonjen Slovencem. Podčrtajmo zlasti to, da je bil sedež podružnice v Mozirju, ne v Celju, ki je imelo tedaj močno nemški in nemčurski značaj in ga je utrjevalo med drugim s celj-